

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Відокремлений структурний підрозділ
«Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету
імені Івана Франка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 В.о.директора М.М. О.І. Сурмач
 « 31 » серпня 2021р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МАЛЮВАННЯ ТА ЛІПЛЕННЯ

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
 спеціальність 012 Дошкільна освіта
 освітньо-професійна програма Дошкільна освіта
 форма навчання денна/ заочна
 статус дисципліни нормативна
 Циклова комісія *викладачів фахових дисциплін дошкільної освіти*

Дані про вивчення дисципліни

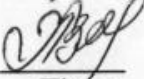
Форма Навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисциплін	Кількість годин						Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота	Залік	Екзамен
				Кредити ЄКТС	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття			
Денна	I	I	3	90			32	4	54	1	
Заочна	I	I	3	90			24		66	1	

Робоча програма складена на основі освітньо - професійної програми та навчального плану підготовки фахового молодшого бакалавра.
Освітньо-професійний ступінь

Розробник:

 Підпис

Т.В. Васильків
 Ініціали та прізвище викладача (науковий ступінь та вчене звання)

Затверджено на засідання циклової комісії.
 Протокол № 1 від 30 серпня 2021р.

Голова циклової комісії Л.В. Коє
 Підпис Ініціали та прізвище

Схвалено на засіданні Педагогічної ради Коледжу.
 Протокол № 1 від 31 серпня 2021р.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: практична підготовка вихователя для діяльності, організації та проведення художньо-виховної, естетичної, культурологічної роботи з дітьми.

Предмет: художньо-декоративна діяльність, педагогічні технології, прийоми і методи навчання малювання та ліплення.

Завдання:

- виховання активного естетичного ставлення до дійсності та творів мистецтва, до явищ національної та світової культури, народних художніх традицій, інтересу до художньо-творчої діяльності;
- навчання основам образотворчої грамоти, формування практичних навичок роботи з художніми матеріалами, навичок декоративно-прикладної діяльності і ліплення.
- формування навичок композиції планування в думці, що і як буде зображено, в якому форматі, узгодження площини і зображувальних елементів та інших композиційних засобів;
- систематичний розвиток художньо-творчих здібностей, оригінальності та нестереотипності мислення, просторових уявлень, фантазії, комбінаторних здібностей;
- формування вмінь застосовувати на практиці художні знання і практичні навички, потреби самостійно розширювати і поглиблювати знання та практичні навички в галузі образотворчого мистецтва.

Заплановані результати навчання:

студенти повинні **знати:**

- характерні особливості різних видів і жанрів образотворчого мистецтва, засоби художнього вираження, їхню роль у творенні автором художніх образів;
- відмінні особливості народного і професійного декоративно-ужиткового мистецтва;
- традиційні центри народних художніх промислів України, їх особливості;
- загальні відомості з основ образотворчої грамоти: передача просторових явищ,

зокрема лінійну і повітряну перспективу пейзажів, передачу об'єму предметів засобами світлотіні, основи кольорознавства і композиції, основи художньої виразності;

- основні пропорції та правила послідовності зображення людини, птахів, тварин; професійну термінологію, передбачену програмою.

Вміти:

- самостійно аналізувати твори образотворчого мистецтва, висловлювати власну думку з приводу художніх особливостей твору;

- самостійно зображувати з натури, пам'яті, за уявою окремі предмети, групи предметів, архітектурні споруди, природу, комах, птахів, тварин, людину з урахуванням теоретичних основ побудови зображення, перспективи, кольорознавства, композиції;

- застосування на практиці знання і вміння декоративної переробки природних форм при розробці ескізів декоративного оформлення виробів;

- виконувати ескізи рішення творчих завдань, добирати матеріали для їх втілення в композиціях, свідомо застосовувати такі композиційні засоби як формат малюнка, вибір точки зору, спрямованості освітлення, передача планів (передній, проміжний, задній);

- передавати кольором настрій і стан зображуваного, спостерігати і передавати у композиціях різні пори року, доби, зміни забарвлення предметів у зв'язку з їх розташуванням у просторі;

- передавати у ліпленні пропорції, конструкцію, пластику форм;

- застосовувати різноманітні художні техніки для виконання творчих завдань, вибирати техніку, що найбільше відповідає задуму.

Студент набуде компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

- ЗК4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК6 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК7 Здійснення безпечної діяльності.

Спеціальні компетентності:

СК1 Здатність до формування наскрізних умінь у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в колективі.

СК5 Здатність до формування у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку взаємин з оточенням (предметним, природним, соціальним).

СК9 Здатність до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів).

СК11 Здатність до організації та керівництва ігрової, художньо-естетичної, пізнавально-дослідницької діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку

СК12 Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку елементарних уявлень про різні види мистецтва та засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності в різних видах мистецтва.

Результати навчання:

РН1 Упорядковувати універсальне, розвивальне середовище у групах раннього та передшкільного віку з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини

РН10 Організувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні в процесі організації різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

РН14 Формувати компетентності у просторі освітніх напрямів роботи закладу дошкільної освіти через організацію самостійної творчої діяльності (ігрової, художньо-естетичної) дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

РН17 Формувати національно-патріотичні почуття у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, а також ціннісне ставлення до культурних надбань українського народу, повагу до представників різних національностей і культур.

РН18 Організувати та розділяти предметно-просторове розвивальне середовище на осередки діяльності в групах дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

2.СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин									
	Денна форма навч.					Заочна форма навч.				
	Усього	Лекції	Лабораторні заняття	Практичні (семін.) заняття	СРС	Усього	Лекції	Лабораторні заняття	Практичні (семін.) заняття	СРС
І семестр										
Модуль 1. Малювання										
Змістовий модуль 1. Рисунок										
Тема 1. Вступ. Основи образотворчої грамоти.	2			2		2				2
Тема 2. Малювання з натури предметів без передачі перспективного скорочення. Малювання листя дерев.	4			2	2	6			2	4
Тема 3. Малювання предметів без перспективного скорочення. „Метелик”.	6			2	4	6			2	4
Тема 4. Малювання з натури об’ємних предметів. Закономірності світлотіні.	6			2	4	6			2	4
Разом:	18			8	10	20			6	14
Змістовий модуль II. Живопис										
Тема 5. Відомості про колір та техніку роботи аквареллю і гуашню. Вправи аквареллю.(Семінар)	4			2	4	6			2	4
Тема 6. Малювання з натури окремих предметів в кольорі. Малюнок грибів.	6			2	4	6			2	4
Тема 7. Малюнок з натури окремих овочів і фруктів. Передача об’єму.	6			2	4	6			2	4
Тема 8. Малювання тварин. Будова, рух, зарисовки.	6			2	4	6			2	4
Тема 9. Зарисовки фігури дитини. Передача руху.	6			2	4	4				4
Тема 10. Малювання пейзажу. Малюнок елементів пейзажу.	4			1		6			2	4
Контроль знань за модулем №1.				1						
Разом:	32			12	20	34			10	24
Усього годин за модулем:	50			20	30	54			16	38

Модуль 2. Ліплення та декоративно-прикладне мистецтво.

Змістовий модуль 1. Ліплення

Тема 11. Ліплення декоративного посуду. Декорування виробів за мотивами Опішнянської та Косівської кераміки.	6			2	4	6			2	4
Тема 12. Ліплення птахів.	6			2	4	6			2	4
Тема 13. Ліплення тварин. Тектоніка і пластика в скульптурі.	6			2	4	4				4
Тема 14. Ліплення фігури людини за мотивами Опішнянської іграшки.	6			2	4	4				4
Разом:	24			8	16	20			4	16

Змістовий модуль 2. Декоративно-прикладне мистецтво. (ДПМ)

Тема 15. Українська кераміка. Копіювання мотивів керамічних розписів.	6			2	4	6			2	4
Тема 16. Народна іграшка. Яворівська дерев'яна іграшка. (Семинар)	6			2	4	4				4
Тема 17. Традиційні мотиви української вишивки. Петриківський розпис. Контроль знань за модулем №2.	2			1		4				4
Тема 18. Підсумково-узагальнююче заняття.	2			2		2			2	
Разом:	16			8	8	16			4	12
Усього годин за модулем:	40			16	24	36			20	28
Разом за 1 семестр:	90			36	54	90			24	66
Залік	2			2		2			2	

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік практичних (лабораторних, семінарських) занять для студентів денної форми навчання I семестр

№ з/п	Тема практичного (лабораторного, семінарського) заняття	Кількість годин
1.	Вступ. Основи образотворчої грамоти.	2
2.	Малювання з натури предметів без передачі перспективного скорочення. Малювання листя дерев.	2
3.	Малювання предметів без перспективного скорочення. „Метелик”.	2
4.	Малювання з натури об’ємних предметів. Закономірності світлотіні.	2
5.	Відомості про колір та техніку роботи аквареллю і гуашшю. Вправи аквареллю.(Семінар)	2
6.	Малювання з натури окремих предметів в кольорі. Малюнок грибів.	2
7.	Малюнок з натури окремих овочів і фруктів. Передача об’єму.	2
8.	Малювання тварин. Будова, рух, зарисовки.	2
9.	Зарисовки фігури дитини. Передача руху.	2
10.	Контроль знань за модулем №1. Малювання пейзажу. Малюнок елементів пейзажу.	1 1
11.	Ліплення декоративного посуду. Декорування виробів за мотивами Опішнянської та Косівської кераміки.	2
12.	Ліплення птахів.	2
13.	Ліплення тварин. Тектоніка і пластика в скульптурі.	2
14.	Ліплення фігури людини за мотивами Опішнянської іграшки.	2
15.	Українська кераміка. Копіювання мотивів керамічних розписів.	2
16.	Народна іграшка. Яворівська дерев’яна іграшка. (Семінар)	2
17.	Контроль знань за модулем №2. Традиційні мотиви української вишивки. Петриківський розпис.	1 1
18.	Підсумково-узагальнююче заняття.	2
	Разом за 1 семестр	36

Перелік практичних (лабораторних, семінарських) занять для студентів заочної форми навчання I семестр

№ з/п	Тема практичного (лабораторного, семінарського) заняття	Кількість годин
1.	Малювання з натури предметів без передачі перспективного скорочення. Малювання листя дерев.	2
2.	Малювання предметів без перспективного скорочення. „Метелик”.	2
3.	Малювання з натури об’ємних предметів. Закономірності світлотіні.	2
4.	Відомості про колір та техніку роботи аквареллю і гуашшю. Вправи аквареллю.	2

5.	Малювання з натури окремих предметів в кольорі. Малюнок грибів.	2
6.	Малюнок з натури окремих овочів і фруктів. Передача об'єму.	2
7.	Малювання тварин. Будова, рух, зарисовки.	2
8.	Контроль знань за модулем №1. Малювання пейзажу. Малюнок елементів пейзажу.	1 1
9.	Ліплення декоративного посуду. Декорування виробів за мотивами Опішнянської та Косівської кераміки.	2
10.	Ліплення птахів.	2
11.	Українська кераміка. Копіювання мотивів керамічних розписів Опішнянської та Косівської кераміки.	2
12.	Підсумково-узагальнююче заняття.	2
	Разом за 1 семестр	24

Самостійна робота

Номер тижня	Тема самостійної роботи	Кількість годин
1.	Малювання листя дерев.	4
2.	Малювання метелика.	4
3.	Малювання умовно-плоских предметів. Осінній листок.	4
4.	Малювання окремих предметів у кольорі.	4
5.	Малюнок грибів.	4
6.	Малюнок з натури овочів і фруктів.	4
7.	Малювання тварин.	4
8.	Кольорова відмінність пейзажів в залежності від пори року.	2
9.	Стрічкова кераміка. Послідовність ліплення.	4
10.	Розпис глиняних виробів.	4
11.	Творчість сучасних майстрів Опішнянської іграшки.	4
12.	Ліплення декоративного посуду.	4
13.	Іграшки з сиру, тканини, соломи, лози, паперу.	4
14.	Копіювання фрагменту вишивки з власної оселі, додати опис до фрагменту (ким і коли вишита, інші короткі відомості).	4
	Разом	54

4. ПИТАННЯ ЯКІ ВИНЕСЕНО НА ЗАЛІК З ДИСЦИПЛІНИ

1. Малюнок – це.....
2. За призначенням малюнки бувають...
3. Художній малюнок за виконанням може бути...
4. Основні зображувальні засоби художнього малюнка.
5. Лінією у художньому малюнку можна передати...
6. Способи створення художніх малюнків.
7. Малювання з природи – це....
8. Ступінь твердості чи м'якості олівця позначається...
9. Матеріали для малюнка.
10. Предмети плоскої форми характеризуються...
11. Що таке пропорції предмета?
12. Послідовність малювання тварин та птахів.
13. Послідовність виконання малюнка з природи.
14. Які явища можна вважати перспективними?
15. Перспектива вчить...
16. Які питання є предметом вивчення лінійної перспективи?
17. Які питання вивчає повітряна перспектива?
18. Плоскі фігури.
19. Об'ємні фігури.
20. Види образотворчого мистецтва.
21. Портрет, пейзаж, натюрморт - це...
22. Основний зображувальний засіб живопису.
23. Основні кольори.
24. Зелений, оранжевий, фіолетовий - це кольори...
25. Об'єм предмета у живописі можна передати...
26. До декоративного мистецтва належить...
27. Основним у визначенні виду орнаменту є...
28. Петриківський розпис характеризується...
29. Послідовність виконання аплікації.
30. Суцільною або контурною може бути...
31. Які з географічних назв є осередками народного мистецтва?
32. До якого виду мистецтва належить писанкарство?
33. Символічність та схематичність є характерними для...
34. Що відрізняє скульптуру від інших видів зображень?
35. Який матеріал дозволяє створити об'ємне зображення.
36. Паперопластика – це...
37. Мистецтво складання паперових фігур – це....

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

За типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- проблемного викладу;
- дослідницький;
- відповідно до логіки пізнання: аналітичний; індуктивний; дедуктивний; порівняльний.

За джерелами знань:

- словесні – розповідь, пояснення, лекція;
- наочні – демонстрація, ілюстрація.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю знань. Об'єктом контролю знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час поточного контролю та за оцінюванням художньо – практичної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять, перевірки самостійної роботи студентів та під час виконання художньо-практичної роботи. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння матеріалу дисципліни, набуття практичних навичок при вирішенні виробничих завдань, уміння самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал, висловлювати власні думки та їх обґрунтовувати, проводити презентацію опрацьованого матеріалу. Семестровий залік – це форма підсумкового контролю, що враховує при оцінюванні засвоєння студентами навчального матеріалу, результати виконання ними практичних завдань під час занять. Ці результати можуть зараховуватися як підсумок поточного контролю без додаткового складання заліку.

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль знань студентів відбувається під час проведення практичних занять. Модульний контроль проводиться 2 рази впродовж семестру. Семестр закінчується здачею заліку з навчальної дисципліни. Оцінювання знань за навчальною дисципліною відбувається на підставі накопичених балів за результатами поточного та підсумкового контролю всіх видів згідно зі шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання																		
Модуль 1										Модуль 2							Залік	
Пз Т2	Пз Т3	Пз Т4	Пз Т5	Пз Т6	Пз Т7	Пз Т8	Пз Т9	Кз Т10	Ср	Пз Т11	Пз Т12	Пз Т13	Пз Т14	Пз Т15	Пз Т16	Кз Т17	Ср	Сума балів
5	5	5	5	5	5	5	5	10	5	5	5	5	5	5	5	10	5	100

Пз - практичне заняття.

Кз - контроль знань.

Ср – самостійна робота.

Оцінювання знань студентів здійснюється впродовж семестру за 100-бальною шкалою за такими видами робіт:

Модуль №1

5б – максимальний бал за практичне заняття. (8*5)

10б – модульний контроль.

5б - самостійна робота (есе, проект, участь у конкурсах, мастер-клас, художньо-творча робота, презентація)

Модуль №2

5б – максимальний бал за практичне заняття.(6*5)

10б – модульний контроль.

5б - самостійна робота (есе, проект, участь у конкурсах, мастер-клас, художньо-творча робота, презентація)

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		
			Екзамен, диференційований залік		Залік
A	відмінно	90 – 100	відмінно	5	зараховано
B	дуже добре	81 – 89	добре	4	
C	добре	71 – 80		3	
D	задовільно	61 – 70			
E	достатньо	51 – 60	достатньо		
FX	незадовільно	21 – 50	незадовільно	2	не зараховано
F	незадовільно	0 – 20	незадовільно	2	не зараховано

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичні матеріали:

- Робоча навчальна програма дисципліни.
- Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
- Методичні рекомендації з організації самостійної роботи студентів з опанування навчального матеріалу.
- Матеріали на допомогу студенту практиканту.
- Дидактичний інструментарій із забезпечення навчальних занять (таблиці, схеми).
- Презентації та літературні джерела з навчальної дисципліни.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Білокур К., Катерина Білокур. Малярство і проза. Київ: Родовід, 2016. 108с.
2. Кеті Роуз Джонстон. Малювати легко. Київ: Жорж, 2021. 96с.
3. Марчак В.П. Про малярство: навч. посіб. Київ: Стебеляк О.М., 2018. 264с.
4. Поліщук О.В., Воедило О.В.. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. 120с.
5. Престон Блер. Мальована анімація з Престоном Блером. Київ: ArtHuss, 2021. 128с.
6. Сухорукова Г.В., Дронова О.О, Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: навч. посіб. Київ: Слово, 2010. 270с.

Допоміжна

1. Суржанська В.А. Розвиваємо творчі здібності: метод. Посіб. Харків: Основа, 2007. 112 с.
2. Берсенєва Л. Навчіть дітей малювати. Третьякова. *Дошкільне виховання*. 2004. № 2. С. 70-72.
3. Білан О.І. Українські художники-ілюстратори дитячої книги. Львів, 2014. 120с.
4. Борисова О. Розвиваємо творчі здібності старших дошкільників в малюванні. *Дошкільне виховання*. 2002. № 2. С. 12-13.
5. Герус Л. Українська народна іграшка. Львів.: Наукове видання, 2004. 270с.
6. Декоративно-прикладне мистецтво: підруч. / Е.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай. Львів: Свічадо, 1993. 302с.
7. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ, 2004. 352с.

8. Ільїна А. Малювання нетрадиційними способами. *Дошкільне виховання*. 2004. № 2. С. 48-52.
9. Макаренко М. К. Зоопарк із пластиліну .Харків : Ранок, 2014. 64 с.: іл. (Творча майстерня).
10. Орен Р. Секрети пластиліну : домашні тварини . Київ : Махаон-Україна, 2013. 48 с.: іл. (Академія дошкільнят).
11. Фесюкова Л.Б. Зустрічі з великими педагогами та художниками: метод. посіб. Харків: Ранок, 2008. 144с.
12. Шульга Л.М. Розвиток творчих здібностей дітей середнього дошкільного віку. Запоріжжя.: Ліпс ЛТД, 2010. 40с.

10. ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Конспекти занять з малювання. URL: dyvokray.org.ua/doc/2013/11/integrovani.pdf.
2. Комплекс матеріалів до проведення занять з образотворчої діяльності. URL: dnz10.ucoz.ua/biblio/maljuvannja-n.v.jakovleva.pdf
3. Рекомендована література з малювання та ліплення. URL: <http://www.biblioteka.volyn.ua/catalog/dlya-najmenshyh-korystuvachiv/2908/>
<https://sites.google.com/site/kompanbiblioteka/spiski-rekomendovanoie-literaturi>